

m l a d i

D R E U M U R I C

MLADI PREKMUREC

izhaja v dvojnih številkah med šolskim letom v M. Soboti. — Izdaja za konzorcij Franc Cör. — Tiska Balkanyi Ernest, Lendava.

Urejuje Ferdo Godina (pred oblastjo odg. dr. L. Vadnal). — Vsi rokopisi in dopisi se pošiljajo na naslov: Ferdo Godina, univerza, Ljubljana. — Rokopisi se ne vračajo.

Naročila, reklamacije in oglase sprejema uprava „Mladega Prekmurca“ v M. Soboti (Aleksandrova 13).

Letna naročnina znaša 30 dinarjev, za dijake 20 dinarjev, za inozemstvo 50 dinarjev. Posamezna številka stane 3 dinarje, dvojna 6 dinarjev.

Vse, ki nam doslej poslanih številk niso vrnili, smatramo za stalne naročnike.

Cenjene naročnike prosimo, da nam vsaj del naročnine čimprej nakažejo na naš račun pri Prekmurski banki v M. Soboti (števil. ček. računa 14084). Če boste redno plačevali naročnino, bomo obseg lista še razširili. Uprava sprejema tudi inserate. Cene po dogovoru.

Prispevajte za tiskovni sklad Mladega Prekmurca!
Prilagajte prispevke kar k naročnini.

Kdor pridobi 10 naročnikov, mu bomo pošiljati list zastonj.

VSEBINA

Fran Albrecht:	Panonsko blato
K. M.:	Ob Župančičevi 60-letnici
Pajlin:	Sonet
Simon Simonič:	Slovo
Jože Krivec:	Obisk
Pajlin:	Skozi okna gledam
Pajlin:	V gostilni
A. H.:	Misel
Miroslav Kokolj:	Kako so nekoč potujčevali mlade Prekmurce Zapiski Razno

PANONSKO BLATO

(IZ NEGOVORJENEGA GOVORA V MURSKI SOBOTI)

FRAN ALBRECHT

Dejal si, pesnik, da v srce si vtisnil
te zemlje čar in smeh — še njeno blato.
To ljudstvo res je muk in rev bogato
in meni plač iz duše vrat je stisnil,

da nisem našel besedi in vrisnil:
To blato tu je greh! To mrtvo blato
je treba preorati v živo trato,
da zlati plod bo proti nebu blisnil

kot nova zarja za bodoči rod.
Da rod — tlačan postane rod — gospod,
očistimo mu blata plan in stan.

Saj to ni blato. To je kri in znoj
in mrtvih dedov tisočletni boj
za večno pravdo. Boj še ni končan.

OB ŽUPANČIČEVI 60-LETNICI

K. M.

23. januarja tega leta je minilo šestdeset let, kar se je rodil pesnik Oton Župančič. To pomembno obletnico so praznovali z vsem spoštovanjem po vsej Sloveniji, spomnili pa so se je tudi kulturni krogi nekaterih drugih držav, samo v Prekmurju je šla — žal — bolj tiho mimo.

Oton Župančič — šestdesetletnik.

Med največjima našima pesnikoma, med Prešernom in Župančičem leži skoraj celo stoletje. Vmes stojita Levstik in Cankar. Toda vmes je še mnogo drugih slovenskih pesnikov in pisateljev, vmes je celo stoletje borbe za slovensko besedo, velike volje in velike požrtvovalnosti. Od Prešerna nazaj zopet sega borba za slovensko besedo v globoko preteklost. Večna, ena sama borba za skopo svobodo na svetu, za kulturno samostojnost, poleg borbe za vsaj skromno politično svobodo v senci velikih narodov Evrope. Dočim gre politična svoboda svojo počasnejšo pot, ker živimo na razpotju Evrope, je za

kulturno svobodo bilo trohico več povoljnih prilik; ali, če bolje to izrečem: imeli smo nekaj genijev, umetnikov, ki so vse svoje življenje posvetili slovenski kulturi; istega ne moremo reči o slovenskih politikih. Tako se je zgodilo, da se je slovenska kultura zelo visoko povzpela, pa naj si ta kultura tega skromnega majhnega naroda v svetu ni priznana, kakor bi morala biti — to nas ne sme motiti. Majhna radost pa nas sme ob vsem tem navdajati: slovenski duh ni nikdar umrl, temveč si je našel ob vsem, kar je danes važno na svetu, morda najpomembnejše, če ne to, pa vsaj najveličastneje poprišče: kulturo. Morda ni zgolj slučaj, da je tako majhen narod kakor je slovenski, v kratkem stoletju rodil štiri velike genije, štiri mogočne umetnike: Prešern, Levstik, Cankar, Župančič. Vendar tudi ni neznailno, da so prvi trije morali umreti, preden so doživeli trohico priznanja. Prešern je umrl ob tako grandioznem nerazumevanju, kakor je bil sam veličasten umetnik. Šele Levstik se je začel boriti, da bi narodu predstavil njegovo podobo, njegov veliki pomen, toda umrl je ob tem odkrivanju in ob svojem velikem vsestranskem delu prav tako nepriznan. Nič bolje ni bilo s Cankarjem. Ni bil tega kriv morda narod — mislim na tiste široke kmečke plasti, ki tvorijo osnovo slovenskega naroda, krivda, da je bilo tako, da je slovenska kultura dobivala udarce je bila vse drugod. Zakaj, lahko si priznamo, da prav vrhovi slovenskega duha še vedno niso popolna last slovenskih širokih plasti, in to zaradi prav istih ljudi, ki so vedno odklanjali Prešerna, Levstika in Cankarja.

Zgodilo pa se je vendar, da je vsaj četrti doživel majhno priznanje ob svoji šestdesetletnici. Zato to priznanje mora veljati ne samo Župančiču, temveč tistemu slovenskemu duhu, ki se je v Prešernu dvignil, živel v Levstiku in Cankarju, in živi tudi v Župančiču. Morda kulturne prilike niso še vedno preugodne, vendar lahko rečemo: danes so tudi širše plasti začele kulturno živeti, zavedle so se: Prešern, Levstik, Cankar, Župančič — so naša last, zato je to slavlje bilo nujno, in je bilo

priznanje slovenskemu duhu, slovenski volji do življenja. Če drugi narodi proslavljajo in častijo svoje velike duhove, svoje kulturne delavce, moramo mi to še iz večjih razlogov. Pri nas vsak slovenski kulturni delavec, vsak slovenski umetnik pomeni samo novo afirmacijo naše kulturne in naše narodne samobitnosti. Malo imamo, s čimer se lahko primerjamo s svetom. Naša zgodovina je strnjena samo na skromne, trpke kmečke upore v šestnajstem stoletju, naša politična pomembnost v svetu je majhna, zato nam mora biti kultura tem večjega pomena, tem večja vrednota. Zato take proslave, kakor je bila poslednja, nimajo zgolj samo pomena poudariti vrednote pesnika kot takega, temveč naravnost zgodovinski, da celo politični značaj imajo. Tega se moramo zavedati, to moramo vedno poudarjati. Duhovi, kakor Prešern, Levstik, Cankar in Župančič, so dovolj velika in dovolj pomembna afirmacija slovenstva, naše samobitnosti, naše volje do življenja, tak narod zlahka ne bo utonil in se preživel.

To sem hotel poudariti ob tej važni obletnici. Vse drugo so že drugi povedali. Poleg vsega pa si je treba še marsikaj priznati: slovenska kulturna zgodovina je že odredila visoko, odlično mesto pesniku Župančiču. Danes stoji sredi slovenskega naroda. Bodoče generacije bodo bolj ali manj imele v njem lepo šolo in lep vzgled. To glede njegove pesniške vrednosti. Kakor umetniško, pa se je Župančič povzpел visoko tudi v izrazu. Levstik je poizkusil stabilizirati slovenski jezik, vendar, kakor vse kaže, je bilo nekoliko prezgodaj. Zdaj ni več, zdaj je prišel pravi čas. In v Župančiču vidim tako zagotovilo. Generacije, ki danes ustvarjajo, sicer še gredo svojo pot, bodoče generacije pa bodo imele pred sabo že določeno pot: to bo jezikovni steber, okoli katerega se bo vrtel jezik, in bo dobil svojo poslednjo obliko, kajti jedro tega jezika je zdravo, sloneče na narodni govorici in najboljšem knjižnem izročilu preteklega in preteklih stoletij.

V Prekmurju te obletnice nismo vidno proslavili, čeprav bi jo prav mi lahko in celo morali. Dvajset let je, kar spada-

mo neposredno k istemu slovenskemu kulturnemu ognjišču, dvajset let se že naše dijaštvo opaja s slovensko umetnostjo. Dijaštvo se sicer zaveda svoje pripadnosti k slovenski kulturi, toda oni, ki odgovarjajo pred svetom za Prekmurje, naj odgovarjajo tudi pred slovensko kulturo, zakaj po tolikih letih ljudstvu še vedno ni ponujena ta visoka, lepa in čista beseda. Mi pa, ki smo še mladi, bomo še dovolj izpričali, da spadamo k slovenskemu občestvu in da znamo ceniti slovensko besedo.

SONET

PAJLIN

Ker našlo ni srce v ljubezni sreče,
si bolno le želi grobov tišine,
da črvi bi razjedli bolečine,
izpili kri iz rane bi skeleče.

V grobu našlo boš srce trpeče,
v grobu hladnem, kjer vse mine,
vse naslade in brezmejne bolečine,
utehe mnogo, mnogo tihe sreče.

Ah, srce pa umreti še ne more,
ker upa, da bo še kedaj vzljubilo,
da bo vse bolečine pozabilo.

Naj bo noč tako strašna, tako temačna,
enkrat mine in žarki nove zore
zbudijo spet k življenju polja mračna.

SLOVO

SIMON SIMONIČ

Na kolodvoru kipi življenje. Mogočno se trese lokomotiva, ljudje so mrzlično razburjeni ter s pričakovanjem zro na tračnice, ki se svetijo v soncu.

Ali še veš, ljubica, tudi takrat, ko sem se jaz posljavljaj, so tračnice blestele v umirajočem soncu, tudi takrat se je lokomotiva mogočno tresla. Jaz pa sem hrepenel v svet . . .

„Zbogom“ si mi rekla in jaz sem šel.

Jesen je bila in tračnice so se blestele v večernem soncu. Nič več niso takrat cvetele rože. O pač, krizanteme so cvetele. Eno si utrgala in mi jo pripela na prsi ter me nato poljubila na čelo. Jaz pa sem strgal krizantemo: „Rože smrti ne maram.“ Še veš? Takrat je bila jesen in ni bilo drugih rož.

„Srečno se vrni!“ si me še prosila, a nisi vedela, da so se tračnice blestele v krvavem soju umirajočega sonca.

Tako sem šel sam s svojimi sanjami. Šel sem v življenje. Slika mi je bežala za sliko. Bežno je bilo vse to. Nekoč, v množici teh slik, pa sem videl dve s krvjo politi črti, in videl sem še tam mrtvega človeka z razbito lobanjo . . . Da, tračnice, dve svetli črti v svet. Ko sem odhajal, sem z upanjem gledal ti dve črti. In ko sem bližje pogledal tistega mrtvaka na krvavih tračnicah, sem videl pri njem bel krizantemin list, oškropljen s krvjo. Tudi ta je odhajal s krizantemo na prsih, a drugega ni vedel. Težko dihaajočo lokomotivo je videl in je zaupal tračnicam svoje hrepenenje in pravljico o krizanteminem listu.

Ljubica, lepo si mi rekla v slovo. Dobro se spominjam... Potem se nisva videla več! Ali naju je ločil krizantemin list ali povest o mrtvem človeku z razbito lobanjo na tračnicah — ali kaj?

Ljubica, mogoče bo pa še katerikrat pomlad in nato jesen... Toda, bodo tudi takrat cvetele krizanteme, rože smrti?...

OBISK

JOŽE KRIVEC

Vse, vse staro se mi zdi,
hiša, zemlja in gorica.
Samo ljudje izmučeni
so spremenili svoja lica.

Na vsakem hribu hiša
stoji kot stala je nekdaj.
Nizka, bela in prijazna,
krasi ta vinorodni kraj.

Le revni haloški ljudje
so otopeli v svoji boli,
bolj zdelani ko kje drugje,
kot bi jih stolkli s koli.

SKOZI OKNA GLEDAM

PAJLIN

Skozi okna gledam
tja po vasi rojstni,
ki počiva v poznem mraku . . .
Majhna okna so se razsvetlila.
Tiho srca so pokojno zlila
se v molitev, v prošnjo:
Daj nam kruha, kruha, Oče!

Aj, za temi okni sreča je, veselje . . .
samo kruha, kruha so njih želje . . .

V GOSTILNI

PAJLIN

Sam v gostilni
sem in pijem vino.
Na zapuščeno ravnino
pada noč z meglo zastrta.

Razbesneli veter tuli,
poje pesem o ljubezni,
ah kako hudo je meni
samemu v gostilni.
Pijem, pijem vino,
da pozabim bolečino.
Samo grlica zaprta
v kletki poleg mene gruli.

MISEL

A. H.

Odkod prišla si k meni v vas
ti potnica v bodočnost?
Poglej na bolni moj obraz
preden greš v brezkončnost.

Ostani za trenutek vsaj pri meni
in bolni duši razodeni:
odkod prišla si prav ta slednji čas,
ko mi srce zajel je mraz . . .

O Bog! Poznam te — prav za res,
ti plaha misel moja,
ti si zanetila mi v srcu kres,
ki žge in muči zdaj me brez pokoja,

KAKO SO NEKOČ POTUJČEVALI MLADE PREKMURCE

DONESEK K ZGODOVINI ŠOLSKE POLITIKE LENDAVSKEGA OKRAJA

Ne bo nezanimivo in brez veljave za presojo razmer v preteklosti, ako se današnji in poznejši rodovi seznaniijo s tem, v kakih okoliščinah so se vzgajali njihovi predniki v onih letih, ki jih imenujemo doba načrtne in nasilne madjarizacije. Omejili se bomo to pot na podrobnejše podatke iz lendavskega okraja. Predno bomo to storili, se bomo seznanili z nekaterimi političnimi in kulturnimi dispozicijami, ki so oživele in spremljale naše šolstvo na poti vsmerjenega mu dela do poveljnega prevrata l. 1918, Pred očmi imamo zlasti troje: predvojni madjarski vladajoči sostav in njegovo pojmovanje podrejenih mu narodnosti, stanje pa dejstvovanje Slovencev v oklepajočem jih sostavu in nasprotujoče hotenje tuje prosvetne politike, zlasti na ozemlju bivše zalske županije, h kateri so spadali Slovenci današnjega lendavskega okraja i medmurski Hrvatje.

Red, kakršnega je predstavljala bivša Ogrska v zadnjih petdesetih letih pred prevratom, je zahteval razne metode udeještvovanja, ki so mogle vzdrževati njeno psihološko, ideološko, socialno in politično strnjenost. Državna polovica moderne monarhije, ki jo je vsmerjala, po vsej Evropi znana madjarska aristokracija, je morala voditi svojo notranjo politiko na poseben način, kajti dualizem je pomenil le delno poravnavo z Avstrijo pa tudi vse tradicije nemadjarskih narodnosti, še niso bile zlomljene.

Zavest 1000 letne državnosti, Rákóczijska katastrofa, kočutovski zanos in poraz iz leta 1849, vse to je še premočno vzdrževalo napeto politično razmerje med Pešto in Dunajem. Velik del madjarskih vladajočih slojev se je še vedno vzpostavljaval Avstriji in kralju, otepali so se celo enotne državne brambe in

povsod povdarjali svojo samostojnost.¹ Hkrati niso dali isti čuvarji lastnih socialnih in političnih privilegijev nobenih pravic nižjim stanovom in zatiranim narodom. Zmernejši politiki, ki se niso bali okostenelega avstrijskega nemštva, so zagovarjali mirno sožitje z Avstrijo pa so hkrati videli največjo nevarnost v okrepitvi podrejenih jim nemadgarskih narodnosti, zlasti slovanskih in romunskega.²

Oboje politike, ekstremne in zmerne, ki jih je razdruževalo mnenje o političnih odnosih z Avstrijo, je združevalo hotenje razbiti narodnostni mozaik in ustvariti iz madjarskega in podrejenih jim narodnosti enoten narod v političnem in etničnem smislu. Smoter te politike, ki je gnala druge narodnosti v brezpravnost, je določno izrekel ministrski predsednik Bánffy z izjavo: „Ungarn kann kein Rechtsstaat sein bevor es nicht ein Nationalstaat geworden ist.“³ Samo prikritejše so bile one opredelitve pojma narodnosti, po katerih se da utajiti raznarodovanje manjšin, ki so jih že prej oznanjali Pusztay, Eötvös in Majláth.⁴

Politični in kulturni pritisk Madjarov na ostale narodnosti je bil tako nasilen, da ga niso mogli utajiti niti njihovi vnani prijatelji.⁵ Vsak poskus osamosvojitve narodov v tej aristokratski oazi Evrope bi bil pomenil politično in socialno oslabitev stanu, ki še sedaj živi od kopiranja starih fevdalskih navad.⁶ Ne čudimo se potem, da je baron J. Eötvös odbijal predlog parlamentarne manjšine o arondaciji županij, da so najaktivnejši politiki⁷ vedno in povsod ponavljali eno zahtevo: unifikacijo

¹ Prim. E. v. Veöreös, Nationalbuch über die Berechtigung und Ausdehnung der ungarischen Nationalansprüche, Győr, 1903.

² Prim. Graf Jul. Andrássy, Ungarns Ausgleich mit Österreich vom Jahre 1867, Leipzig 1897.

³ Prim. Dr. Bunzel Julius, Ungarn und wir, Graz, 1918.

⁴ Prim. Pusztay Aleks., Die Ungarn in ihrem Staats- u. Nationalwesen von 884 bis 1842, Leipzig 1843, 13, ter L. Gumplowicz, Das Recht der Nationalitäten und Sprachen in Öst. Ungarn, Innsbruck, 1879.

⁵ Prim. Bunzel, n. d., 86.

⁶ Prim. Gr. K. Sforza, Neimari savremene Evrope, Beograd, 1932, 71/81.

⁷ Prim. G. Erényi, Graf Stefan Tisza, Wien-Leipzig, 1935, 57.

županij in prebivalcev neoziraje se na politične, gospodarske in kulturne razlike posameznih narodnosti. Za podobno početje je kaj pomenljiv odstavek iz pisma grofa Pulszkega, ki je menil takole: „Überhaupt können wir es durchaus nicht erlauben, dass irgend ein Bewohner Ungarns dieses Land nur für den Wohnplatz verschiedenartiger, nebeneinander wohnender Völker von getrennten Interessen ansehe, dessen Integrität ihnen gleichgültig ist; es gibt aber Leute im Inn- und Auslande, die die Geschichte eines Jahrhunderts ignoriren, die es gern vergessen, dass Ungarn ein geschlossener Staat sei, seitdem unter Árpád die Ungarn über die Karpathen kamen, und die verschiedenen slavischen, walachischen und bulgarischen Stämme, die ihre Unabhängigkeit nicht zu bewahren im Stande waren, mit den Waffen in der Hand bezwangen und zu einem grossen Ganzen verbanden. Das Band aber dass diesen Staat zusammen hielt, war das herrschende ungarische Volk, das als Adel unter den übrigen Bewohnern stand und sie beherrschte.“⁸

Prirodna zakoreninjenost nemadjarskih narodnosti pa je bila tako globoka in še vedno toliko močna, da umetna in nasilna tvornost še ni udušila vseh znakov samostojnih narodnih življenj. Čeprav je madjarizacija močno napredovala, je bilo spričo zvičajnega ljudskega štetja l. 1900 še vedno 48 6°/₁₀ nemadjarskega prebivalstva na Ogrskem.⁹ Kljub samovoljnemu potiskanju Slovencev¹⁰ in Hrvatov iz rubrik v rubrike, Madjari le-teh samim sebi niso mogli utajiti. Treba je bilo poživiti organiziran sistem. Unitaristično misel med Slovenci na Ogrskem so praktično širili in utrjevali s šolami, z raznimi podporami, z izbiro nadarjenejšega naraščaja za nadaljnji študij, z društvi (na pr. A vendvidéki magyar közművelődési egyesület) pa tudi publikacije so

⁸ Leo Gr. v. Thun, Die Stellung der Slowaken in Ungarn, Prag, 1843, 25/26.

⁹ A magyar korona országai 1900. évi népszámlálásának, Budapest, 1902, 6.

¹⁰ Prim. De la Statistique du Prekmurje par M. Slavič, Paris, 1919., Fr. Kovačič, Slov. Štajerska in Prekmurje, Ljubljana, 1926, 371. in že nav. madj. statistiko iz l. 1900., kjer Slovenci sploh niso omenjeni; baje so všteti pod naslovom „egyéb“ („drugi“).

storile vse, da se „vendski govoreči Ogri“ priyadlijo „lejpom vogrskom jeziki“ saj „szo nasi szlovinci z-ednoga sztrana Vogri, csi gli szlovenski gucsijo,“ kakor so to večkrat rekali.¹¹ Česar niso zmogli z nasiljem, to so storili z zvijačo. Začeli so izrabljati tradicionalni provincializem prekm. Slovencev, ki se je bil med njimi še posebej poglobil radi svojstvenih prilik narekovanih po zgodovinskem razvoju. Vzporedno z enotno vsemadjarsko državno in narodno idejo so še posebej utrjevali v slovenskih ljudskih plasteh že razširjen narodnostni nazor, ki se je od prvega razlikoval, toda težnja obeh je bila enaka: hoteli so utajiti narodno enotnost Prekmurcev z ostalimi Slovenci.¹² Oznanjali so misel, da so „Vendi“ poseben narod, ki so ostanek nekdanjih Vandalov in se razlikujejo od sosednih Slovencev onstran Mure.¹³ Miselnost o posebni vendski narodnosti so iznesli Madjari celo na mirovni konferenci v Parizu.¹⁴ Enako so med medmurskimi Hrvati utrjevali „medjimurstvo“, ki naj se razlikuje od hrvatstva.¹⁵

Navidezno pravilnost zmotne misli je bilo tem lažje utrditi med preprostim ljudstvom, ker je bila vsemadjarska politična tvornost tako prodorna, da je omajala tudi nekatere izmed redkih prekmurskih kulturnih tvorcev, jih miselno razdvojila ali celo zase pridobila. — „dosta, jako dosta naših je tudi delalo na to, da bi jezik Vogrov raseo z vogrskim narodom. Tisti naši so delali to, šteri za od svoje matere dobleni kinč, za naš

¹¹ Domovina. Mészecske novine za szlovenszki narod, Budapest, 1920, 1. num., 3.

¹² V tej zvezi moramo opozoriti na sorodnost protislovenske propagande Nemcev na Koroškem („Koroška Domovina“) in Štajerskem („Štajerc“), pa Madjarov v Prekmurju („Domovina“), ki je hotela razdvojiti naše ljudi v imenovanih predprevratnih pokrajinah od „Kranjcev“.

¹³ Trstenjak A., Odlomek iz ogrsko slovenske književnosti, Spomen-cvieve, Mat, Hrvatska, 1900, 511.

¹⁴ Slavič M., Prekmurje, Ljublj., 1921, 3.

¹⁵ Horváth Gyula nam v čl. „Stridó a multban és jelenben“ sporoča: Sedanja mejaša Štrigove sta Štajerska in Hrvatska, toda Štrigovčani nobene izmed teh ne marajo ter s ponosom pravijo: „mi smo medjimurci.“ (Halis és Hoffmann, Zalavármegyei évkönyv, Nagykanizsa, 1896, 50.)

slovenski jezik, so ne šteli aldüvati nikaj trüda, nikaj dobre vole.“¹⁶

Prekmurski duševni delavci so se čutili že iz najstarejših časov za ude naroda, katerega govor je soroden z onim, ki ga govore „Kranjci i zdolnji Štajerci,“ vendar se radi umljivih vzrokov nekateri izmed njih niso mogli dokopati do enotne narodnostne klasifikacije Slovencev tostran in onstran Mure. V smislu takratnih polihistorjev je bil prepričan tudi Küzmič,¹⁷ da so „Slovenci ostanki ovi Vandalušov,“ kateri „so prejk mourja v Afriko odplavali.“ Zgodovinar Jožef Košič se je bil izprva že tako odtujil narodu, da je zagovarjal vandalsko poreklo ogrskih Slovencev¹⁸ in jim vsiljeval učenje madjarščine, kajti „vogrszka Domovina kakti edna Mati 'selej, naj nyé decza 'snyénim Jezikom gucsijo, ino szi pod nyé peroutami priátelszko pocsiavajo! — Zadreveno, i nevredno dejte bi bio on, ki nebi poszlúsao, i bougao szvojo Mater. — Viss! na vogrszkoj zemli prebivas, — z-vogrszkim krühom sze hránis, — z-vogrszkimi praviczami sze bránis, — pa dönok neznás vogrszkoga Jezika, jeli te je nej szrárm?!“¹⁹ Iz preobrnjenec Imre Avgustič je hotel izprva pomadjariti vse „Vende“. ²⁰ Jožef Pustaj je bil prognostik vsemadjarske uniformnosti in likvidator slovenskega jezika.²¹ Docela neorganski sta izšla in se ločila iz svojega naroda profesorja Al. Mikola in Fr. Ošljaj.

Obupno je bilo socialno, politično in kulturno življenje prekmurskih Slovencev. Kmeti živeli ni pomenil ničesar in kot tak ni imel nobene opore v sebi. Trgovci so bili tuji priseljenci, večinoma židje, obrtniki pa so se prilagajali vladajočemu mišljenju in vedenju. Edini stan, ki je čutil z

¹⁶ Kalendar Najsv. Srca Jezušovoga, Dol. Lendava, 1927, 49.

¹⁷ Kidrič Fr., Zgodovina slovenskega slovstva, Mat. Slov., Ljublj. 1931, 182.

¹⁸ Trstenjak, n. d., 511.

¹⁹ Kossics Jó'sef, Krátki Návuk Vogrszkoga Jezika, V Grádczi, 1833, XII/XIII.

²⁰ Trstenjak, n. d., 517.

²¹ Prim. Pusztai József, Krscsánszko katholicsánszke cerkvene peszmi sz potrejbniimi molítvami i vnógími vogrszkimi peszmami. Budapest, 1893, 5.

narodom, je bil del predvojne duhovščine. Oni pojedinci pa, ki so zajeli duha slovenske celote in skušali temu delu naroda, ki je bil pod Ogrsko, oživljati narodno zavest, so bili tako zasledovani, da so mogli le z največjim zatajevanjem nadaljevati začeto delo.²² Kakor je bilo pred preporodnimi mislimi v ostalih slovenskih predelih, tako je bilo v Prekmurju vse do predvojnega časa. Odcepljeni del naroda je sicer imel svojo nabožno slovstvo, je pa bil brez lastnega središča in glasila, brez socialnih in političnih glasnikov, brez avtonomnih narodnih zahtev in brez varstva svojih naravnih pravic. Oni naši ljudje, ki so se vidneje povzpeli, pa so utrjevali v svojem narodu misel, da „szloven z-számim szvojim vandalszким jezikom nemore niti cseđen, niti bogáti posztánoti“²³ ali pa so mu kakor Pustaj in dr. nudili čtivo, ki je moglo vse prej kot pozitivno vplivati na narodno ali politično odpornost. Spričo omenjene narodnostne orientacije nekaterih prekmurskih duševnih delavcev in nasilne politične vzgoje, sta domača beseda in Mohorjeva knjiga edini še vzdrževali zavest narodne enote. Tuje nasilje in zmotnost naziranj omenjenih ljudi, je bilo tako močno, da se je začelo svitati malo pred koncem stoletja (okr. 1895). Šele misel na okrepitev katoliškega duha, kot reakcija na madjarski liberalizem, je povzročila, da se je hkrati obrnilo tudi narodno politično gibanje slovenske katoliške duhovščine v izrazito novo smer. Tedaj je novejša skupina — Ivanocijeva — posredno doživela slovenstvo, ga razširila preko dotedanjega obzorja ter začela aktualizirati s publikacijami in z živim zgledom preporodno usmeritev.²⁴

* * *

²² Prim. odgovor Dr. Ivanocija kapiteljskemu namestniku, ko ga je bil ova-dil nadžupan Reiszig (Vel. Kalend. Najsv. Srca Jezusov., Črensovci, 1915).

²³ Kossics, n. d., XIV|XV.

²⁴ Več o tem glej letnike „Kalendarja“ in „Novin“.

Duh, katerega ideal je bila ustvaritev enojezične narodne madjarske države, je postal nasilen zlasti po sporazumu z Avstrijo. L. 1868 je s XLIV. zak. členom obveljal zakon o narodni enakopravnosti. Ta je v političnem smislu proglasil vse narodnosti Ogrske kot enoten in nedeljiv madjarski narod ter uveljavil madjarščino kot državni jezik. §§ 26 in 27 imenov. zak. dovoljujeta državljanom vseh narodnosti pravico združevanja v kulturne in gospodarske namene in zagotavljata vsem mesto v hierarhičnem ustroju. Izza teh členov pa je monistično hotenje uveljavljalo čimprejšnje raznarodenje in si znalo najti pota k svojemu smotru. Tla za to so bila že ustvarjena s politično razdelbo po župnijah, ki so bili pravi narodnostni mozaiki.²⁵ Tako upravno razdeljene narodnostne celote so se morale asimilirati zlasti, ko je pristopilo k ostalemu raznarodovalnemu aparatu še šolstvo, kot najmočnejše sredstvo za doseg zaželenih enotnosti v državni polovici. Poleg vlade in najbolj šovinističnega društva „Országos magyar szövétség“ je še zlasti podpiralo raznarodovanje društvo „Julian“, katerega smoter je bil ustanavljati šole v tujerodnih krajih ter v te pošiljati najboljše madjarske učitelje.²⁶

Slovakom in Rusinom niso dovolili nobene srednje ne meščanske šole z njih materinskim učnim jezikom. Ostale narodnosti, kakor Romuni, Nemci, Srbi, ki so imeli neznatno število svojih srednjih šol, so zastavljale ves napor, da si jih še nadalje ohranijo. Tendenčni duh, ki se je vselil v šole, je silil iz učnih načrtov, učbenikov čitank, šolskega in domačega čtiva, zlasti pa iz učbenikov za zgodovino in književnost.²⁷ Ves duhovni inventar učeče se mladine je bil zajet iz državne monopolizirane knjižnice, v kateri ni bilo mesta za „ten-

²⁵ Nazorno sliko te razdelitve nam kaže zemljevid, ki sta ga izdelala Balogh in Kocsárd „A népfajok Magyarországon“ (kraj in letn. izdaje nista označena)

²⁶ Med „Vendi“ teh šol ni bilo, pač pa se je med njimi 25 let udejstvovalo že omenjeno VMKE („Slovenske krajine vogrščino širéče društvo“).

²⁷ Prim. Veridicus, Mad'arské stredné školy pred prevratom, Sborník spolku profesorov Slovákov, X. 1930/31., Turč. Sv. Martin.

denčno in protidržavno" literaturo.²⁸ Mladina podrejenih narodov je iskala kljub pritisku ideal v svojih utemeljityah, ki so izvirale iz porajajočih se osvobodilnih teženj. Njih duha, ki je hotel vzvaloviti po svoje je vladni aparat takoj omejil.²⁹

Kakor v skrajnih karpatskih vaseh, enako kruto se je izživljal ta sistem po vseh srpskih in romunskih predelih Ogrske pa do Mure in prek Drave na Hrvaškem. Težnje in uspehe šolske politike v naših krajih nam sporoča kralj. svetn. dr. Ruzsicska Kálmán, bivši šolski nadzornik zalske županije, v poročilu „Zalavármegye népoktatásügye": „Največje težave zlasti v osemdesetih letih je imela zalska županija z ureditvijo in utrditvijo meje proti hrvatskim in štajerskim vplivom". Kako je madjarska prosvetna uprava vršila to nalogo, naj nam služi za primer statistika šol v bivši zalski županiji.

Leto: 1870, 1875, 1886, 1894

Štev. šol: 331, 383, 409, 428³⁰

Čeprav so to bile večinoma manj organizirane in prenapolnjene šole, vendar je 97 šol v 24 letih velik prirastek za tedanje razmere. Samo v današnjem lendavskem okraju so bile ustanovljene po letu 1870 šole v teh vaseh: Kobilje (1873), Gančani (1876), Dolina (1882), Lipa (1883), Radmožanci (1883), Hotiza (1886), Dokležovje (1890), Melinci (1893), Lipovci (1894), Trnje (1894), Genterovci (1895), Mala Polana (1896), Dolga vas (1900), Dol. Bistrica (1904), Žižki (1907), Ivanci (1909), Čentiba (1913), Zamostje (1913), Gaberje (1914), t. j. 19 šol.³¹

²⁸ Prim. odloke madj. ministr. za uk in bogočastje iz l. 1886 štev. 21.596, štev. 25.390, 26.800, s katerimi je bila prepovedana vrsta slovaških, romunskih in nemških knjig, med temi na pr.: Rízner L., Krátky zemepis so zvl'aštním ohl'adom na kralóv, uhorské, Szakolzca, 1876; Lanček D., Sv. Cyrill a Method apostolovia Slovanski, Turč. Sv. Mart. 1885., Sasinek F., Život ss. Cyrilla a Methoda apostolov slovanskych, Nagyszombat, 1885, i. t. d. (Arhiv. mešč. š. v Lend.).

²⁹ Prim. odl. madj. min. za uk in bogoč. 23657/1886 o izgónu nekaterih slovaških dijakov iz vseh šol na Ogrskem (Arh. mešč. š. v Lend.).

³⁰ Halis és Hoffmann, Zalavármegyei évkönyv, 199.

³¹ Arh. sr. nač. v Lend., šolski popisi.

Nasilno preoblikovanje slovenske duše, že v rani mladosti, predno je mogla le-ta dobiti samostojno svojo podobo, se je hotelo uveljaviti z vso močjo in brez oklevanja. Da se je mogla tuja govorica čimprej vrniti v slovenske domove, so do š. l. 1893/94 razdelili 5149 for. nagrad onim učiteljem in učencem, ki so dobro uspeli v madjarščini.³² Murkovič nam sporoča, da se je naučilo od š. l. 1879/80 do 1895/96 samo na ljudski šoli v Lendavi 764 nemadjarških učencev madjarskega jezika, t. j. v enem š. letu povprečno 47 učencev.³³ Česar niso storili Madjari sami, to so dopolnjevali maloštevilni slovenski izobraženci, ki so bili kulturno in politično nesamostojni in nevedni. Kako naučiti preprosto slovensko ljudstvo madjarščino je vzgleden Košičev nasvet, ki ni mogel ostati brez usodnih posledic: „dobrovolnim Roditelom nezamidim etoga tanácsa dati vu példi: z-gornyegaszinika bi vu 1834 letti deszét moskih, ino teliko zsenszkih mlájsov odposzlali vu kákso vogrszko vész, i od tisztecz bi rávno telko mlájsov k-szebi nazajan gorivzéli na edno letto z-táksov pogodbov: naj vassa decza na vogrszkom, ta menyena vogrszka decza pa pri vász v-soulo hodijo, ino sze po vogrszkom vszi vcsíjo. Szlovenszkim mlájsom nebi szlobodno bilou med szebom szlovenski gúcsati. (Na tou bi mogli Plebános, i Skolnik paziti.) Za edno pretecseno letto bi mogli ti prvi deszét domou nazáj pridti, i meszto tejh páli 10 moskih, i 10 'senszkih mlájsov na vogrszko pisztiti pod zgoraj povejdanov pogodbov. — Z-etaksim vértüvanyom bi 1834-om letti dvajszeti — 1835 'se stirideszét — 1836 pa sésztideszét i. t. d., bilou vogrszki najoucsih Szlovenov na G' sziniki. — Escse bi z-toga i drügi haszek bio, nájmre: obouji Roditelje bi szvojo deczo vcsászi pohodili, ino bi po vogrszkom mogli gúcsati, kaksté 'smetno,

³² Z. évkönyv, 198. Prim. tudi § 20 z čl. XXVIII 1907, po katerem so bili učitelji deležni doklad k osnovni plači le tedaj, ako so poučevali po načrtu in učbenikih, ki jih je predpisal prosv. minister.

³³ Alsó-Lendva, milleniumi emlékkönyve, Nagykanizsa, 1898., 33.

od szvoje deczé; escse bi sze i tou lahko zgoudilo, ka bi se Roditelje obodvoujega meszta bole szpoznali, ino bi szledi to menyeno deczo vküp 'senili'. . . . „Etaksa decza vogrszki znajoucsa bi na vogrszkom na 'sétvi, na koszídvi, na mlatidvi i. t. d. vékso plácso, i vékse postenyé mejla, — z-ete povog-rinyene deczé bi po császi Roditelje grátali, steri bi szamí znali szvojo deczo na vogrszki jezik povcsíti. — Zemelszki Goszpoudje, i nyíhovi Vládniczke bi mogli pri vszakojej príliki naprejpomágati razsérenyé vogrszkoga jezika, dp. oni bi mogli za 'Süpane, Hajdúke, Hlápce i. t. v., tiszte, steri vogrszki znájo, posztávlati, i 'snyimi szí vogrszki zgovárajati etc.“³⁴ —

Po dualizmu je bilo šolstvo organizirano z zak. čl. XXXVIII iz 1868. Le-ta je določal, da morejo biti šole verske, privatne, občinske in državne. V današnjem lendavskem okraju so bile razen v Lendavi, Dolgi vasi, Gančanih in Melincih, vse verske šole, ki so jih vzdrževale verske občine. Dočim so v občinske in državne šole hodili otroci ne glede na njihovo versko pripadnost in so v njih poučevali učitelji katere koli veroizpovedi, je to bilo v verskih šolah prav obratno. Ogrska vlada je bolj podpirala občinske in državne šole kot pa verske, ker je imela v njih neposrednejši vpliv; videli pa bomo, da si je tudi pri nas, kjer je bila večina verskih šol, znala zagotoviti s prakso in s poznejšimi zakoni svoj raznarodovalni vpliv.

§ 58 naved. zak. je dovoljeval vsem narodnostim pouk v njih lastnem maternem jeziku. Določal je tudi, da se zaposle v onih občinah, kjer govore več jezikov, taki učitelji, ki so zmožni teh jezikov. Veljavnost te zakonske točke je bila razširjena tudi za višje narodne šole (B § 63) in za meščanske šole (C § 75).

Izvajanje določil v praksi pa je kazalo prav nasprotno primere. Učiteljstvo na naših šolah je bilo v znatnem številu madjarsko; mnogi med njimi niso znali ne besedice slovenski. Nekateri so prepovedovali učencem govoriti slovenski celo doma.³⁵

³⁴ Kossics, n. d., XVI/XVII.

³⁵ Prim. šol. popis: Melinci (Arh. sr. nač. Lend.)

Iz podatkov, ki so nam na razpolago, navajamo primere iz čisto slovenskih šol, v katerih sploh ni bilo madjarskih učencev pa je kljub temu v njih vladala madjarščina.

V Beltincih so uporabljali l. 1865 madjarski abecednik, vendar sta Slovenca Murkovič in Eilec še poučevala slovenski in le postopoma uvajala madjarščino. Po odhodu Murkoviča l. 1878 sta vodila upravitelje posle Madjara Markus Lajos (do 1904) in Csepregi Károly (do 1919); slednjega je med vojno nadomestoval vojvodinski Švab Habacht János. Kapsz Ferenc (1876-78), Dobosi Elek (1882-84), Vörös I., Kolonics Lajos, Reiner Mariska (1887-93), Nehoda Károly (1893-98), Mlinarics Károly (1895-98), Kailler Sándor (1899), Monda Ferenc (1899-00), Illa Dénes (1898-00), Hajdu Margit (1906-1919), Magot Vilma (1908-09), Horváth Ferenc (1911-12), Zaunfuchs Juliska, (1912-17) so bili vsi tujerodci, ki niso prav nič ali le za silo znali domače narečje. V šoli so vsi učili madjarski. Zapisniki sej šol. stolca so od l. 1878 napisani v madjarščini. Katehetje so poučevali po slovensko.

V Bogojini so začeli poučevati v madj. jeziku okrog l. 1875. Slovenec Ivan Benkovič je služboval tu od 1882-90 in je poučeval po madjarsko. Znani učitelji - Madjari v tej vasi so bili: Krész Emil (1896-98), Ambrus János (1898-99), Nagy János (1899-00), Dobasay Béla (1901-03), Zsideg József (1901-03), Lett József (1903), Horváth Ferenc (1903-04), Tihanyi Ernő (1904), Soltes János (1904-07), Kis Pál (1905), Pozsgai Vendel (1907-09), Hegedüs Elek (1907-08), Desics Kálmán (1909-19), Desics Maria (1909-18). Podatki so po kantorju Janezu Kocuvan, ki je učiteljeval v Bogojini 32 let. Po Benkovičevi izpovedbi je uradoval šolski stolec od l. 1868 po madjarsko.

V Črensovcih so od 1880. l. poučevali v tujem jeziku ti-le učitelji — Madjari: Tóth Sándor, Zrinyi, Sáfrán, Orlay Imre, Mészáros Ferenc, Szép János, Szép Adela, Takács Irma, Binder, Monda Ferenc, Fonkanyi Péter. Šolski stolec je uradoval v madjarščini.

V Dokležovju, tik nekdanje štajerske meje, učitelj Török István ni znal ne besedice slovenski. Že od ustanovitve šole (1890) pa so učili tudi učitelji — Slovenci po madjarsko; uradovanje šol. stolca je bilo v madjarščini, verouk je bil slovenski.

Tudi v Dolnji Bistrici so pričeli pouk v madjarščini takoj z otvoritvijo šole l. 1904. Nekdanji obiskovalci šole potrjujejo, da niso smeli niti v odmoru govoriti med seboj slovenski. V času svetovne vojne je bilo šoloobveznikom prepovedano govoriti tudi doma po materinsko(!). Na sejah šol. stolca so udje govorili slovenski, a zapisniki so bili spisani v madjarščini.

V Gančanih je prvi učitelj — Slovenec Miklavž Lutar učil po slovensko in madjarsko. Kalamar Gyula (1898), drugi učitelj, je bil Madjar; Fekete Géza in žena Jolanka sta poučevala 20 let (do 1919) v trdi madjarščini. Šol. stolec je uradoval po slovensko do 1884, od tedaj do 1919 pa po madjarsko.

V Gomilici so učitelji — Madjari, Slovenci, kakor tudi Slovaka Malisa in Lackovič, vsi poučevali v madjarščini. Učitelji Slovenci so rabili domače narečje le kot pomožni jezik.

Hotizanci so obiskovali madjarsko šolo v Kapci od 1886. Od tedaj so imeli svojo šolo, v kateri pa so bili spet deležni pouka v tujem jeziku; v svoji govorici so slišali le verouk. Molnar György (1886-88), Stingly János (1888-1915) in Kerber Katarina (1914-18) so bili Madjari. Po izjavi nekdanjega predsednika šol. stolca Mihaela Horvata so se vršile tudi seje šol. stolca v madjarščini.

L. 1890 je bil prvi razred izakovske šole še deležen pouka v materinščini, dočim so v drugem razredu že od 1882. poučevali v madjarščini. Po Madjaru Kochu Györgyju (1892-97) so tudi učitelji domačini nadaljevali v madjarščini v vseh razredih.

V Kobilju je tekom 50 let poučevalo 8 učiteljev (Csontola, Sommer, Galambos, Paczner, Spanyek, Nagy Árpád, Nagy Maria, Horváth), izmed katerih ni bil noben Slovenec; učili in uradovali so samo madjarski.

V Lipi je madjarski učitelj Erbolin Lajos s prvim šolskim dnevom (1884) pričel pouk in vzgojo v tujem jeziku. Leta

1886 ga je nasledil Rácz Alajos, ki je nadaljeval v madjarščini do 1919.

V Lipovcih so od otvoritve l. 1894 do prevrata učili v tujem jeziku tudi slov. učitelji. Madjari so bili: Rákosi (1904-05), Felsinger (1905-06), Barcs (1906-07), Vida (1907-1919), Harc (1907-19).

V Melincih je Holzer Béla, inache dober učitelj, kot raznarodovalec zapustil skrajno neugodne spomine. Pouk je bil do prevrata ves čas v madjarščini, saj je tu bila državna šola.

V Mali Polani so Seregély, Vörös, Zalai (Slovenec iz Nedelice, ki se je prej pisal Zver), Kontler in Bacsics vsi poučevali v madjarščini.

V Veliki Polani si je Paller Kálmán še pomagal s slovenščino; Szedula János, Szedula Ilonka (ni znala niti besede slovenski) in sestre Stigmund so vsi poučevali izključno le madjarski.

V Odrancih so začeli poučevati v madjarščini l. 1876. Učitelji-tujci so bili: Vorum Gyula (1880-81), Hartmann Ferenc (1881-83), Barcs Józika (1883-84), Stelik Mihály (1884-88), Bencsics Karoly (1888-1912), Reverencsics Pál (1888-90), Krecsi Antal (1890-94), Halász Ilona (1904-05), Preisler Maria (1906-09), Halász Ilona (1909-12), Virsing Ferenc in žena Maria (1914-16), Mihac Irma (1914-16), Preisler Margit (1916-18) in Szabó Irén (1914-19). Od 1876 je šol. stolec uradoval v madjarščini.

Po šolski kroniki in po izjavi upok. učitelja Rácza Alajosa so pričeli v Turnišču poučevati v madjarščini l. 1868. Učitelji - Madjari so bili: Némethy Elek, Hunyadi, Némethy János, Némethy Matilda, Mészáros, Szeregély, Themleitner, Szép, Rácz, Gasparics Endre, Gasparics Ilonka, Némethy Kornelia in Némethy Miklós.

Radi poprevratnih homatij so izginili arhivi, zato še manjkajo nadaljnji točnejši podatki.

(Dalje).

Z A P I S K I

DR. ALFRED ŠERKO

Dr. Šerko se je rodil 16. julija 1869. leta v Cerknici. Študiral je na humanistični gimnaziji v Ljubljani. 1897. leta se je vpisal na filozofsko fakulteto na Dunaju. 1903. leta je dosegel doktorat iz filozofije. Nato je šel na medicino in jo končal 1909. leta. Prakticiral je v Münchenu, na Dunaju in v Pragi. Po vojni 1919. je postal redni profesor na ljubljanski univerzi. 1930—32 je bil izvoljen za rektorja. Skoraj vsa leta je vodil posle dekana. Umrli je v Ljubljani 14. januarja 1938. leta — Dr. Šerko je bil eden izmed sila redkih pojavov med slovensko inteligenco. Bil je človek ostrega mišljenja, nepristranskega ravnanja in neverjetno priljubljen med študenti. Ni ga ločila niti najmanjša razdalja od njegovih mladih prijateljev, katerim je bil vedno z dobro voljo in incijativo na razpolago. Ob njegovem grobu si želimo edino: Mnogo več takih mož med slovenskimi javnimi delavci, kot je bil dr. Šerko.

Soboška gimnazija naj bi se imenovala po knezu Koclu. 21. januarja se je vršilo tretje predavanje PMD (prekm. muzejsko društvo), tokrat v Meščanskem domu. Čeprav se je predavanje vršilo v „centru“, vendar je bil obisk slab: Profesorji in še nekaj uradnikov. Od domačinov skoraj nihče! Predavanji sta bili kar dve: prof. M. Hvala je obširno razložil zgodovino panonskih in vzhodnoalpskih dežel od znanih začetkov do Koclovega konca, prof. V. Smolej pa je ob skioptičnih slikah pripovedoval o pokrajinskih, zgodovinskih, gospodarskih in kulturnih zanimivostih Slovaške, katero je označil za zemljo z „mladim in zdravim ljudstvom“. Osebni spomini so poživljali tudi sicer pestro predavanje. — Namen obeh predavanj pojasnjuje sledeči sestavek, ki ga je pred svojim predavanjem prebral v imenu Muz. društva prof. Smolej: „Z

jesenjo je dobila drž. gimnazija spet peti razred, v treh letih bo postala popolna. S tem, da bo postala soboška gimnazija popolna, naj dobi tudi svoje ime; predlagamo, naj se imenuje „Državna realna gimnazija kneza Kocla“. Utemeljitev: 1. Prekmurje je od naselitve Slovencev v 6. stol. pa do prevrata bilo pod tujo oblastjo. V svoji zgodovini je imelo en sam svetel trenutek, kratka leta vlade panonskega kneza Kocla (861 – 876). Prekmursko ljudstvo se ga ne spominja več, kajti dolgoletna doba madžarske nadvlade mu je povsod vrinila ime svojega prvega kralja — simbol Madžarske — sv. Štefana. Zato je treba ljudstvu priklicati v spomin njegovega Kocla, prvega glasnika njegove sedanje svobode. 2. Da se vprav gimnazija imenuje po Koclu, je važno zato, ker bodo s tem vse generacije, ki bodo šle skozi ta zavod, živele pod vtisom tega nacionalnega imena. Ob spominu na dobo Koclove vladavine se bodo mlade generacije navzele trdne slovenske in slovanske zavesti, ki jih bo vodila pri njihovem poznejšem delovanju. 3. Knez Kocel je prvi krščanski prekmurski knez. S politično podporo je največ pripomogel sv. Cirilu in Metodu, da sta uspela s slovanskimi cerkvenimi načrti. Kocel je z uvedbo in z odličnim podpiranjem slovanske bogoslužbe storil prve korake za uresničitev jugoslovanske kulturne svobode. 4. Imenovanje gimnazije po knezu Koclu, ki je bil po rodu Slovak, bi pričalo o našem prijateljstvu z republiko Češkoslovaško. Saj je bil knez Kocel tisti, ki je že v 9. stol. deloval v smislu slovanske skupnosti. 5. Slovesno imenovanje gimnazije po knezu Koclu naj zbudi zanimanje za Prekmurje v vsej slovenski javnosti, da ga ta podpre v stremljenju po zgraditvi novega gimnazijskega poslopja. 6. S slovesnim imenovanjem se hoče gimnazija javno zahvaliti prosvetnemu ministrstvu, ki je ustreglo prošnji Prekmurja po popolni gimnaziji in jo oživotvorilo. Gimnazija hoče na skrajnem severu naše države resno vršiti svoje nacionalno poslanstvo“.

Novo gimnazijsko poslopje. Dne 3. februarja se je v Soboti sestala komisija za določitev prostora za novo gim-

nazijo. Komisija, ki je bila obenem 25. komisija (ljudje so se šalili, da je bila „jubilejna“) glede ljudske šole, ki se stiska še vedno v sramotno nezadovoljive prostore, je soglasno sklenila, da se novo gimnazijsko poslopje postavi na glavnem trgu: ob parku v bližini Delavskega doma (s stranskim krilom proti vili dra. Vučaka). Kakor čujemo, bo stvar z zidavo gimnazije dosti bolj enostavna kakor zadeva ljudske šole. Po izjavi odličnega člana komisije je potreben samo še podrobni načrt. Poslopje bo zidano v modernem slogu in bo imelo 16 učilnic in vse potrebne stranske prostore in kabinete. Glede zdajšnje gimnazije pa se je sklenilo, da se uporabi za del ljudske šole, drugo poslopje za ljudsko šolo pa bi se že zidalo. — Želja vseh Prekmurcev, pa tudi vseh, ki količkaj poznajo prekmurske potrebe, je, da bi nova gimnazija čimprej stala in bi bilo s tem vsaj deloma rešeno tudi že sramotno vprašanje soboške ljudske šole.

Razstava bolgarskih karikaturistov je bila koncem decembra v Beogradu. Dela desetih bolgarskih umetnikov so pokazala, da je karikatura v Bolgariji močno razvita veja likovne umetnosti in da ima mnogo hvaležne snovi tudi v bolgarski vsakdanjosti. Razstava je tudi v Zagrebu.

Maeterlinck: Gledati brez strahu na življenje, sprejemati zakone narave ne z vdano resignacijo, temveč, kot njeni sinovi, ki se upajo raziskovati in razmišljati, ter braniti mir in zaupanje v srcih — to je vera, ki nas dela srečne.

Charles Summer: Dajte mi denar, ki je potrošen v vojni in oblekel bom vsakega moškega, vsako žensko in dete, da bodo ponosni na njih kralji in kraljice. Postavil bom šolo v vsaki dolini po vsem svetu. In na vsakem hribčku bom sezidal svetišče, posvečeno evangeliju miru.

Ivan Cankar v madžarskem jeziku. 1937. leta je izšel prevod dveh Cankarjevih romarov v madžarskem jeziku in sicer: „Hlapec Jernej“ in „Potepuh Marko in kralj Matjaž“. Prevod je preskrbel prekmurski rojak, znanstvenik in pesnik dr. Pavel Avgust. To je prvi poizkus, predstaviti madžarski javnosti slovensko literaturo in višino slovenske umetnosti. Kakšen uspeh je prevod doživel, mi ni znano, verjetno pa je, da bo Cankar tudi na Madžarskem imel uspeh, kakor so imeli drugi evropski pisatelji, ki stojijo na isti umetniški višini. Knjigo je izdala založba „Nyugat“, kjer se zbirajo danes najboljše madžarske beletristi, ki zastopajo demokratične ideje. — Dr. Pavel je izbral Hlapca Jerneja, Cankarjev morda najbolj svetovno pomemben roman, poleg tega pa njegov drugi roman, ki je po snovi blizek madžarskim pripovedkam o kralju Matjažu. Oba romana, izišla v eni knjigi, je dr. Pavel predstavil madžarskemu občinstvu s toplim uvodom. — Prevod je napravljen z veliko ljubeznijo in z velikim znanjem obeh jezikov. Saj je dr. Pavel madžarski pesnik in zato se je tembolj lahko približal Cankarjevemu pesniškemu izrazu in v prvi skoraj svetopisemskemu pripovedovanju. — Dr. Pavel, ki je naš rojak, ki pa danes ustvarja v madžarskem jeziku (izdal je že dve zbirki poezij, poleg tega ureja revijo „Vasi szemle“), se je s tem lepo oddolžil slovenski kulturi, kateri bi prav za prav moral posvetiti vse svoje sile in odlike. In če bo ta poizkus dobro uspel, tedaj bo dr. Pavel dober posrednik med slovensko in madžarsko kulturo, kar bi bilo želeli. — Prevod je, kakor rečeno, napravljen z veliko ljubeznijo in skrbjo, da bi slovenska umetnina ohranila svoj poseben čar v tujem jeziku. — Naslova v madžarskem jeziku: „Jernej szolgalegény és az ő igazsága“ in „Mihaszna Marko és Mátyás király“. „Berci béres“, kakor je hotel Peter Domačin v Novinah, pa ne bo držalo.

Miško Kranjec.

Literarni procesi na Madžarskem. Preteklo leto je bilo na Madžarskem celo vrsto literarnih procesov, pri katerih so bili obsojeni mladi madžarski književniki zaradi tega, ker so

imeli pogum povedati, v kako težkem položaju živi madžarsko ljudstvo. Obsojen je bil Geza Feja na 5 mesecev strogega zapora zaradi knjige „Kot burje“, v kateri opisuje življenjske razmere poljskih delavcev v severnih županijah. Knjiga je šla skozi državno cenzuro in žela velik uspeh. A ko se je oglasil rumunski tisk in navedel knjigo kot najboljši dokument proti revizionizmu, se je dvignil drž. pravdnik. Enaka usoda je zadela tudi mladega Imreja Kovacs, ki je opisal življenje delovnega ljudstva na nekem veleposestvu v delu „Ni revolucije“. Kovacs je bil obsojen, a knjiga zaplenjena. Enaka usoda zadeva tudi znanstvenike. Zgodovinar Malnasy je zaradi svoje „Iskrene zgodovine madžarskega naroda“ bil obsojen na 3 mesece strogega zapora in bil odpuščen iz državne službe.

„Jugoslavija in Nemčija“ je naslov članka, ki ga je napisal min. predsednik g. dr. Milan Stojadinović par dni pred svojim obiskom v Berlin. Članek je izšel v vodilnem nacionalno — socialističnem političnem časopisu „Volk und Reich“, ki je njegovemu obisku posvetil vso številko. G. dr. Stojadinović razvija med drugimi tudi sledeče misli: „Čeprav sta bili Srbija in Nemčija v vojni druga zoper drugo, si nista bili sovražnici, temveč samo viteški nasprotnici. — Mi se vedno zavedamo dejstva, da ima Nemčija v Podonavju odločujočo vlogo in da tkzv. podonavskega vprašanja ni mogoče rešiti brez sodelovanja Nemčije. Priznati moramo, da je nemška politika od svoje strani vedno dokazovala polno razumevanje za potrebe in interese Jugoslavije. — Izredno me veseli, da bom ob priliki tega svojega obiska stopil v stik z vsemi vodilnimi ljudmi nove Nemčije, predvsem pa z njenim Führerjem. Zgodovinsko delo, katero je voditelj in državni kancelar izvršil s pomočjo duhovnega preporoda Nemčije, povzroča tudi pri nas občudovanje in priznanje. Tudi mi smo prežeti s prepričanjem, da v današnji dobi socialnih trenj notranja konsolidacija bolj kot karkoli drugega doprinaša splošnemu miru“.

Razstava žena — umetnic Male antante je bila prirejena v Beogradu v organizaciji Male antante žena. Na raz-

stavi so sodelovale poleg rumunskih in češko-slovaških umetnic skupno s srbskimi in hrvatskimi tudi slovenske umetnice. Razstavljene so bile različne panoge: slike, plastika in arhitektura.

Francosko zunanje ministrstvo je darovalo knjižnicam in inštitutom ljubljanske univerze leposlovnih in znanstvenih knjig v poljubni izbiri v vrednosti 100.000 frankov.

Vzgoja japonske mladine. Japonska vlada je podaljšala šolski pouk za dečke od 6 na 7 let. Podaljšanje šolske dobe za dekleta bo še naknadno določeno. Prosvetni minister Kido je izjavil v zvezi s tem podaljšanjem, da se je pokazala tkzv. mladinska šola za posebno potrebno ravno v spopadu s Kitajsko. Minister se nadeja, da bo nova šola pripomogla novemu naraščanju do boljše vzgoje, ki bo obrambi države dobro služila.

Jadralno letalstvo. Letalstvo šele osvaja atmosfero, osvaja jo in njegov pomen je čedalje večji: v prometu in v vojni. Zdi se, da se bo v bodoče usoda narodov odločala v zraku. Mrzlično se pripravljajo: Si vis pacem, para bellum! (Če hočeš mir, oborožuj se!) Ali H. Daumierjevā karikatura *Le repos de France!* Učinkovita karikatura genialnega Francoza predstavlja oblastno sedečega moža, z mogočno kretnjo na prestolu, izpod katerega režijo topovi. Dandanes bi Daumier pririsal oblastnežu v senco težke bombarderje. — V tesni zvezi z letalstvom sploh, je tehnika jadralnega ali brezmotornega letalstva. Začetniku ne moremo takoj zaupati motornega letala, ker je predrago in ker je posamezniku nedostopno; zato se učimo prvih pojmov letanja najlažje z jadralnim letalom; pa tudi konstrukterji (graditelji) motornih letal žrtvujejo slučajnemu strmoglavljenju rajši cenejše jadralno ko precej dražje motorno letalo. In končno ima jadralno letalo še svoj vzgojni in sportni pomen. — Jadralno letalo ima tri dele: trup, krmila in krila. Da je čim lažje, je grajeno v glavnem iz lesa in močnega platna. — Trup ima obliko čolna (aerodinamično linijo), da je upor zraka čim manjši. Na srednjem delu je sedež za brezmotornega pilota, tu so seveda tudi

ročice vzvodov vseh krmil. Krila so pritrjena za sedezem. — Krmila so trojna: zadaj ob trupu sta višinsko in smerno, s katerim se usmerja letalo na desno ali na levo. Na krilih je še tretje krmilo: prečno. — Čim večja so krila, tem večja je nosilnost. Njih površina mora biti gladka, da ne nastajajo lamelarne zračne plasti, ki večajo upor sredstva. Da ustrezajo aerodinamičnim načelom, je treba krila natanko kriviti, seve empirično (izkustveno). Prevelika krivina povzroča vrtnčaste toke (turbulentne), ki letanje znatno ovirajo. Pa tudi debelina kril in namestitvev dodatnih instrumentov je važna. — Pri jadranju razlikujemo tri faze: start; poševni let navzgor, vodoravni let in poševni let navzdol; pristajanje. — Start ali vzlet se vrši z gumasto startno vrvjo. Starterji jo najprej napno, nato pa na povelje letalo po travniku nad kakim pobočjem poženejo v zrak. Navadno vzleti letalo proti navzgorniku, ki pihlja ob pobočjih. Nato letalo enakomerno drsi. — Starta se tudi z motornim letalom: nanj navežemo jadralno in ga v določeni višini odklopimo. — Hitrost navzgornika daje letalu gibljivost. Slab veter ga prisili kmalu k pristanku. Premočan veter pa lahko dvigne letalo v nedogledne višine (brezmotorni višinski rekord znaša pribl. 4350 m). Za vztrajnostne lete je potreben trajen veter. Naš rekord je postavil Slovenec Raznožnik (11 ur in 45 minut). Najboljši Nemec je vzdržal 36 ur in 37 min., najboljši Rus celo 40 ur. Naš Raznožnik je dosegel omenjeni rekord čisto slučajno — zaradi viharnega vremena. Hitrost brezmotornega letala znaša 50—200 km na uro. (dalje) Vladimir Czurda.

Uspeh slovenske dramatike v Pragi. Režiser Narodnega gledališča v Ljubljani Bratko Kreft je naš najbolj uspešni dramatik. Pred dvema letoma je v Pragi uspel s „Celjskimi grofi“, na večer pred lanskim češkoslovaškim državnim praznikom (27. okt.) pa je dosegel očitni uspeh z „Malomeščani“ (prvotno „Kreature“), ki so dobili v Pragi že tretji naslov „Veleizdajalec“. To trpko satiro na neznačajnost slovenskega malomeščanstva so igrali kot slavnostno predstavo v praškem

mestnem gledališču na Vinohradih. Režiral je Kreft sam. Pri udeležbi številnih praških odličnih osebnosti in prijateljev Jugoslovancev je igra po vseh poročilih dosegla močan uspeh. — Isti večer so igralci „Zveze češkoslovaških delavskih diletantov“ v „Unitarii“ pod naslovom „Učitelj Jerman“ predstavljali Cankarjeve „Hlapce“. Tudi ta predstava je bila slavnostna, posvečena spominu T. G. Masaryka. — Isti večer so igrali v Pragi tudi Novačanovo dramo „Veleja“, na delavskem odru v Karlinu. — O prvih dveh predstavah poroča v Češkoslovaško-jugoslovanski reviji docent južnoslovanske literature na Karlovi univerzi dr. Julius Heidenreich. Zaključuje takole: „Predstava diletantov v „Unitarii“ po umetniški učinkovitosti seve ni mogla doseči krasno pripravljene igre vinohradskih, vendar je preko naivnih blodenj navidezno moderne režije zrasla resna in silna beseda prijateljeva o trpki usodi slovenskega izobraženca, skromno in trdo se borečega za narodno, нравno in kulturno zavest v ljudstvu, ki ga umetno utesnjujeta v temo in suženjski komat posvetna in cerkvena oblast. Cankarjev pogled v dušo pa najde v vsakem iskrici človeškega; obtožuje, pa tudi pojasnjuje, opravičuje in daje upanje; mračnjaštvu naproti stavi luč duha, ki niti v najhujšem viharju ne ugasne. Čeprav je v petih dejanjih „Učitelja Jermana“ še manj pravega dejanja kakor v „Veleizdajalcu“, je dramatski učinek na prizorišču doživljanega boja silnejši kakor izrecna negacija Kreftova — pretrpka, če naj je prispevek h karakterizaciji narodovega značaja.“ — šk —

Slike hrvatskih kmetov so bile razstavljene pred kratkim v Beogradu. Razstavili so svoje akvarele, olja, tempere, perorisbe kmetje „od pluga in motike“ Ivan Generalić, Mirko Virijus, Franjo Mraz in Ivan Čaće. Brez obiskovanja umetniških šol in akademij slikajo stvarnost hrvatske vasi, brez olepšavanj. Njihov edini umetniški program je: Izraziti s peresom ali čolčem na sliki kar najtočneje to, kar čutijo sami v mučnem vsakdanjem delu in kar čuti z njimi njihov tovariš — hrvaški kmet, ki mu ni dana možnost, da bi to tako izjavil, kot oni.

R A Z N O

V letu 1937 je bilo v Prekmurju 143 sodnih dražb, ki so znesle vsoto 4,490.554,47 dinarjev.

Pet mesecev vojne — 20 milijard dolarjev. Po podatkih kitajskih strokovnjakov sta Kitajska in Japonska tekom petih mesecev japonskega napada oškodovani skupno za okoli 20 milijard dolarjev. Japonska je oškodovana za 6 milijard dolarjev v glavnem zaradi izdatkov na vojne operacije. Kitajsko ljudstvo pa je oškodovano za 14 milijard dolarjev. Od tega pada na porušene tovarne, privatna poslopja in posesti skupno 10 milijard.

Nezaščitene žrtve dela. Po podatkih Osrednjega urada za zavarovanje delavcev v Zagrebu so podjetja v Jugoslaviji telesno poškodovala od prevrata do konca leta 1936 21.883 ljudi. L. 1936 je bilo izdanih preko sto milijonov din za rente in druge stroške takim invalidom. Leta 1936 se je smrtno ponesrečilo pri delu 244 ljudi. V zadnjih petih letih je našlo smrt preko 1000 ljudi. L. 1936 se je na celokupnem državnem teritoriju dogodilo 17.322 nesreč. Povprečno število zavarovanih delavcev je znašalo 616.209. Lansko leto je število nesreč še naraslo. Največ nesreč se pripeti pri lesni industriji, nato slede gradba železnic, cest in vodovodov, potem kovinska in strojna industrija, rudniki in kamenolomi

(l. 1936. 40 ljudi), gradbena industrija, tekstilna i. t. d. Vzroki: prehitro delo, nezaščiteni stroji in transmisije, slaba ventilacija in prenatrpanost delavnic. Ugotovilo se je, da nekatera podjetja kalkulirajo celo tako, da je za njih donosnejše, če plačajo odškodnino rodbini ponesrečenca, kot pa da bi vložila kapital v naprave, ki služijo zaščiti življenj njihovih nameščenecv.

Tuja posest na slovenski zemlji. Iz statistik, ki so jih objavili nedavno nekateri slovenski listi, je razvidno, da je v Mariboru v rokah slovenskih posestnikov 46%; 40% je tuje posesti, preostalih 20% pa pripada javnopravnim ustanovam. Zadnja leta so tujci (Nemci) svojo posest povečali. Od l. 1928. do 1936. je prešlo v tuje roke zemljiške posesti v vrednosti 42 milijonov din., od tega za 15 milijonov din. v last inozemcev. Do prepovedi nakupa posestev po tujcih v obmejnem pasu je v osmih letih v Mariboru in obmejnem pasu prešlo v tuje roke zemljiške posesti v skupni vrednosti 58 milijonov dinarjev.

Ekspanzija Nemcev na Balkan. Leo Modic razpravlja v št. 11-12. lanske „Sodobnosti“ o „Tendenci nemškega gospodarstva na jugovzhodu Evrope.“ Po analizi nemškega gospodarskega prodiranja na Balkan zaključuje, da sledi nemškemu gospodarskemu vplivu tudi

politična povezanost. Nemčija si mora zagotoviti nujno potrebne surovine in agrarne produkte tudi za primer vojne. Članek prinaša podatke o naraščanju trgovine med Nemčijo in Jugoslavijo. Jugoslovanski izvoz v Nemčijo je znašal l. 1933 470,670.000 din, l. 1936 že 1 milijardo 39 milijonov din, porasel je torej od 13,84% na 23,7% celotnega jugoslovanskega izvoza. Jugoslov. uvoz iz Nemčije je istočasno naraščal od 13,16% na 26,3% celotnega uvoza. Jugoslovanska zunanja trgovina s Francijo je bila leta 1935 za 98 milijonov dinarjev pasivna, z Nemčijo za 153 milijonov aktivna; še leta 1929 pa je bila trgovina Jugoslavije z Nemčijo pasivna za 313 milijonov din. in aktivna s Francijo za 15 milijonov dinarjev. Izvoz balkanskih držav (v prvi polovici leta) je znašal l. 1933 64,88 milijonov RM, l. 1936. 132,88 milj. RM; uvoz se je istočasno dvignil od 51,76 milijonov RM na 124,01 milijonov RM. Jugoslavija izvažja poleg agrarnih produktov v Nemčijo predvsem baker, krom in bauksit (Produkcija bauksita narasla od 81.000 ton l. 1933. na 190.000 ton l. 1935.) Modic pravi: „Tehnika nemških gospodarstvenikov na Balkanu je preprosta. V sporazumu z vlado naročajo nemški importerji poljedelske produkte in surovine, katerih izvoz je za premalo industrializirani Balkan življenjske važnosti. Teh uvoznih produktov pa Nemci ne plačujejo v devizah, temveč s tkzv. Sperrmarkami. Aktiva, ki s tem ostanejo v nemški narodni banki,

plačujejo z industrijskimi in predvsem z vojaškimi izdelki.“

Tuberkuloza med študenti. Na röntgenološkem pregledu, ki ga vrši ljubljanski protituberkulozni dispanzer, je bilo v preteklem letu pregledanih 547 akademikov ljubljanske univerze. Preiskava je ugotovila, da je med temi 21,5% bolnih za zaprto oziroma odprto tuberkulozo.

*

abonirati — naprej plačati, naročiti; obvezati se stalno izpolnjevati neko dolžnost (večinoma v zvezi z znižanjem cene). N. pr.: abonirati se v gledališču — plačati sedež v gledališču (po znižani ceni) za vse predstave, ki so določene. V slučaju, da se določene predstave abonent (abonent — oseba, ki je abonirana) ne udeleži, vstopnica ne velja za drugič, niti ne dobi abonent vrnjene ustrežajoče vsote denarja. Abonirati se na časopis — naročiti časopis za določeno dobo (in ne le posamezne številke)

absolvirati — izvršiti, dovršiti. N. pr.: absolvirati šolo — dovršiti šolo

administracija — uprava, upravnništvo, vodstvo gospodarskega podjetja

administrator — upravnik tuje posesti, ki je pooblaščen od lastnika ali drugega pooblaščenca (n. pr. upnikov)

anarhizem — brezvladje, Bistvo anarhizma je zanikanje vsake avtoritete. Anarhizem temelji na principu popolne svobode poedinca.

(„Vsa sredstva, ki morejo razbiti sedanje nenravno družbo, so npravna.“ Iz programa anarhistov 1881).

fatalizem — nauk, da je vse, kar se vrši bodisi v vnanjem svetu, bodisi v človeški notranjosti določeno v naprej po usodi in da niti človek, niti družba ne moreta na tem ničesar izpremeniti. „Usoda vodi voljne in tira uporne“

geocentralizem — nauk, da je zemlja središče sveta in da se okoli nje vrte solnce in planeti

herostrat — imenujemo človeka, ki vsepovsod gleda, kako bi se uveljavil in pri tem ne gleda na sredstva. (Herostrat je zažgal Dianin tempelj v Efezu — eno od sedmeh čudežev sveta — da bi ostalo njegovo ime večno)

„Hic Rhodus, hic salta“ — Tukaj je Rod, — tukaj pleši. Pomeni: tu, na tem mestu dokaži svoje sposobnosti, če hočeš, da ti verjamemo. (Izrek je povzet iz Ezopove basni. Tako namreč odgovori nekdo bahaču, ki govori, kako je plesal na Rodu)

kultura — prvotno obdelovanje (odtod agrikultura — obdelovanje polja) — materialna kultura — obdelovanje in pretvarjanje mrtve snovi (zemljedelska in rokodelska tehnika) socialna kultura — obdelovanje in pretvarjanje odnosov skupnega življenja ljudi (pravo, država, gospodarstvo) — duhovna kultura — obdelovanje prirodnih darov duha (filozofija, znanost, umetnost)

legalizirati — napraviti kaj za zakonito (za sodno veljavno); tudi sodno potrditi. N. pr.: legalizirati podpis — pri notarju ali na sodišču potrditi lastnoročnost podpisa.

*

Popravek. Na 53. str. beri: feljtonist... Na 54. str. je pravilno: je postal prav tako osovražen pri nazadnjakih... z vsemi mogočimi sredstvi... Avtor dram: o „Glembajevih“... prisiljenega stoletja krvaveti... še vdano... Izdaja jo „Biblioteka modernih pisaca“ v Zagrebu. Na 57. str. beri: z Jenkovo uverturo.

Pri Mladem Prekmurcu se ne zbira samo določeni krog sodolavcev, temveč je dobrodošel vsak, ki ima veselje do pozitivnega dela.

IZ UREDNIŠTVA:

Vse dopisnike, ki pišejo pod psevdonimom, prosimo, da še zraven v pismu napišejo svoje pravo ime.

H. Sanje. Pesem diši po Župančiču. Večja napaka pa je to, da daš mnogo več na zvok, kot pa na smisel besed. V mračni noči. Ta je boljša. Le premalo se dotika tal. Abstraktna je preveč, bi se učeno izrazili. Taka je tudi *Gazela*, ki je še razen tega miselno pretrgana. Tiha je bela poljana. Nič novih motivov ne prinašaš v njej. Nazadnje pa praviš: „Tožim, plakam vsled bolesi — v vas grem k ljubljeni nevesti.“ Jaz mislim, da to ne bo držalo.

F. M. Štefan Kuzma. To je proza, ne pesem. Misel je pa dobra. Kaj? Prav tako. *Gazelo* predelaj in jo pošlji. Prva vrstica sploh vprašanje ni. — Ko te premaga spanje, ne veš ničesar. Sploh jo predelaj, da bo lahko razumljiva. *Zmaga Krajincev* je odličen epigram. Le žal, da ga ne morem v celoti priobčiti. Posebno dobro je povedano:

Slovenija pri krstu je postala banovina,
nje del Prekmurje mora biti le — Krajina.

F. K. Njihova. Sila neurejena in nejasna. Začetek in konec je obrabljeni narodni motiv. Nekoč. Ponesrečena. Kaj boš čakal orkan, ko so že oboki in temelji razriti! Kam bo postavil orkan razrite temelje, da bodo lahko gizdavi? Nič ni v pesmi povezanega in enotnega.

A. H. Gazela. Bleda je.

Gredin. Življenja up zamoti. Sonet je po mojem mnenju še zate pretežak. Notri so le drobci. Izumetničen je zelo. Let precej je minilo. Ta je malo boljši. — Pišeš, da vam primanjkuje v Soboti dobre knjižnice in sploh duševne hrane? Verjamem. S skupnim delom bomo k temu mnogo pomagali. Zakaj pa pripuščaš kulturne krožke „zanamcem“? Zakaj ne bi z njimi že vi začeli? Saj vas je v Soboti precej pobrih dečkov.

Milan. Moj beg od doma. Ta spis pa mnogo zaostaja za prejšnim. Nanizal si samo resnične dogodke, brez vsakega literarnega obeležja. Le začetek je dober.

G. Edi. Doživljal profesorja Dolifrča. Precej dobra stvar. A za tisk še ni. Bolj zgoščeno piši.

NAJBOLJŠE

PISALNE in ŠIVALNE STROJE,
kakor MOTORJE, RADIO-APARATE, te vse
BICIKLE: Diamant, Triumph, Vaffen, Durkop
i vse potrebne dele dobite najcenejše pri
mehanikarju

F RITZ ŠTEFANU v D. LENDAVI

MRTVAŠKE POTREBŠČINE!!

Mrtvaški prti (šlari) navadni od 40 din!

svileni od 200 din!

umetni venci od 60 din!

Žalnitaki za vence z napisom od 20 din!

VELIKA IZBIKA!!

NIZKE CENE!!

DOMAČE PODJETJE

DOMANJKO MIROSLAV, MURSKA SOBOTA
ALEKSANDROVA 23

KARDOŠ JOSIP-M. SOBOTA

trgovina z železnino na drobno in debelo
se priporoča za nakup vsega v železninarsko spadajočega blaga
! po najnižjih konkurenčnih cenah !

Weissenstern trgovini D. Lendavi

PRIPOROČA:

Horniphon, Blaupunkt, Zerdik, Ingelen - RADIO. Sachs motore s
pedalnimi i Kikstarteri. Bieiklini za 3 brzine, Anker zyuugnjenimi
vilicami i še različno 20 vrst drugih marke. Kak tudi ŠIVALNI
STROJI več marke.

!! Vse po najnižjih dnevnih cenah tudi na obroke !!